

ságokon kívül majdnem valamennyi felekezeti intézményeknél tiszteletbeli állásai voltak.

Mindezekben a díszes állásokban Schweiger Márton tevékenységének legszembeötlőbb és legjellemzőbb vonása az a szívjóság volt, mely őt már legelső nyilvános fellépésénél ékesítette. Tenczer Pál a kongresszus idején ennek képviselőiről rövid ismertetésekkel adott ki. Ezekben elhunyt jelesünk-ről azt mondja, hogy háznagyi kötelességből a megszorult képviselőknek — pártárnyalatra való tekintet nélkül — saját pénztárából jelentékeny összegeket utalványozott ki. És a talmudi mondás szerint öregsége nem szégyenítette meg fiatalságát, mert mindvégig megmaradt igazi zsidó jótévőnek. Ezt annál nagyobb mértékben gyakorolhatta, mert szűkebb családját csupán egy unoka alkotta, miután felesége és egyetlen leánya korán halálozott el.

A közgazdasági életben szintén jelentékeny tevékenységet fejtett ki; számos vállalatnál igazgatósági tag, a kereskedelmi akadémiánál vezérlő bizottsági tag és a fővárosnál bizottsági tag volt.

Január hó 2-án végbement temetésénél a közrészvét imponáló módon nyilatkozott meg. A gyászházban közéletünk kitünőségei óriási számban jelentek meg. Az elköltözött jeles férfit Dr. *Kohn* Sámuel pesti rabbi, Dr. *Mezei* Mór az orsz. iroda elnöke, Dr. *Venetianer* Lajos újpesti főrabbi (a VI. izr. községkerület nevében) és *Szuppan* Vilmos a kereskedelmi akadémia igazgatója (ezen iskola nevében) bucsúztatták. A kerepesi-uti temetőben, felekezetünk sok jelese közt, alussza örök álmát Schweiger Márton, a magyar Izraelért lelkesedett és egész életén át tevékeny jeles férfiú. A magyar Izrael áldása lebeg emlékezte felett.

ZADOC KAHN

1839—1905.

Az a szomorú hír, hogy a francia főrabbi meghalt, gyászba borította nemcsak a francia, hanem az egész zsidóságot, mert a kiváló férfiúval legjobb fiainak egyike szállt

sírba. Nagyszabású tevékenységének áldása kiterjedt messze, messze hazája határain túl, rááradt a keleti és orosz-lengyel nyomoruságban szenvedő hittestvéreire. A szegények, az üldözöttek benne nagy pártfogót vesztek, mert nem ismert sem akadályt, sem fáradságot, ha nyomoron enyhíteni kellett. Eszme, tetterő és befolyás harmónikusan egyesültek harmónikus egyéniségében. A francia emberbaráti intézmények egész sora az ő nemes szívének alkotásai és az Alliance érdemei elismerésül örökös tiszteletbeli elnökévé választotta. Évtizedek óta ő volt a messzeterjedt francia zsidó jótékonságnak inspirátora és irányítója.

E minden ízében modern ember kebelében ősi jó zsidó szív dobogott, amely az emberszeretet szolgálatában örök munkásságra készítette. Figyelme csodálatos módon nagy és kis dolgokra egyaránt kiterjedt, miről néhány év előtt magunk is meggyőződünk, midőn információszerzés céljából sajátkezű levelével keresett fel bennünket. Amily kiváló volt Zadoc Kahn mint ember, épp oly kiváló volt mint pap. Az ő főrabbisága alatt a francia zsidó egyház — nehéz viszonyok között — felvirágzott. A központi konzisztóriumnak ő volt a lelke. Mindenre gondolt és mindennel törődött, úgy hogy nélküle semmi sem történt, még tagul sem választottak senkit, akit nem ő proponált. A konzisztórium elnöke, báró Rothschild, magánjótékonságában is tisztára a főrabbi által vezéreltette magát. Minden közügy érdekelte és mindenre volt ideje és ereje. Papi minőségében a külföldi zsidóság ügyei elől sem zárkozott el, ha ezt az összzsidóság java kívánta és ha véleménye nyilvánítására felkérte.

Ebbeli tevékenységének leírása a zsidó történet feladata lesz és a jelen alkalommal csupán azt az egy ténnyt jegyezzük fel, hogy a magyar zsidóság szakadása felett mély sajnálatának adott kifejezést és 1891-ben nagyfontosságú levelet intézett folyóiratunkhoz, melyben a pártok kibékülését mindkét félnek szívére kötötte (1891. évf. 75—76). A francia zsidóságon kívül az angol zsidóság, amely az ő nagyszabású és áldásos munkásságát közelből szemlélte, valóságos rajongással csüggött varázslatos személyén, ami betegsége hírére az angol felekezeti sajtóban megható kifejezést nyert.

Egyénisége mindenkit megbűvölt, ki ez igénytelen külsejű férfiú közelébe jutott. És az aranytiszta jellemű férfiú a szónak is nagy mestere volt. Zadoc Kahn a legnagyobb egyházi szónokok közé tartozott. Eszmegazdagság és lelkesültség finom formaérzéssel és tapintattal egyesülnek szónoklataiban. Kinyomatott beszédgyűjteményei igazi gyöngyei a francia zsidó egyházi ékesszólásnak.

E sokoldalú és nagyarányú gyakorlati tevékenység mellett, amely minden idejét és figyelmét igénybe vette, tudományos munkásságot is fejtett ki. Ifjú éveiben e téren is nagy reményeket keltett. Az eleven érdeklődést tudományunk iránt mindvégig megtartotta. A Société des Études Juives francia irodalmi társulatot ő létesítette és a párisi rabbiszemináriumnak ő volt a leghathatósabb pártfogója úgy szellemi, mint anyagi tekintetben.

Nem csoda, hogy saját maga nagyobb terjedelmű munkákkal nem gazdagíthatta irodalmunkat. De azért e téren is maradandó emléket biztosít neki a francia bibliafordítás, melyet ő szerkesztett és amely részben az ő műve. Ezen kívül több kötetre rúgó beszédei és apróbb dolgozatai mutatják szelleme fenkölttségét és nemességét. Irodalmi emléket biztosít számára az a számos mű is, melyek ajánlás alakjában az ő tisztelt nevével diszítették magukat. Ezek jó része az ő alkotása, amennyiben megjelenésüket minden irányú támogatással lehetővé tette.

E szomorú alkalomból közöljük életfolyását, amely csupán a főmomentumokat foglalja magában.

Zadoc Kahn 1839 február 18-án született Mommenheimben, az akkor Franciaországhoz tartozó Elzászban. 1856-ban a metzi rabbiszemináriumba lépett be, amely e közben Párisba lett áthelyezve. Tanulmányai befejezése után a párisi Talmud-Tóra, a szeminárium előkészítő iskolájának igazgatója lett. 1867-ben Isidor párisi grand rabbin mellé segéd rabbivá választatott és midőn Isidor egy évre reá Franciaország főrabbiává lőn kinevezve, Kahn követte őt a párisi főrabbi székben. Isidor főrabbi 1889-ben bekövetkezett halála után a francia főrabbiságban is utódja lett és 1890 márczius 25-én nagy ünnepségek közt lett hivatalába beiktatva. Ebben a minőségben több intézményt keltett életre, melyek mai

napig virágzanak. 1879-ben a becsületrend lovagjává és 1900-ban tisztjévé lett kinevezve.

Munkái a következők: *L'esclavage selon la Bible et le Talmud* (1867), amely német és héber nyelvre is le lett fordítva. *La revolution Française et le Judaïsme* (a francia forradalom 100-ik évfordulójára); *Sermons et allocutions* (1875, 1886, 1894); *Études sur le livre de Joseph le zélateur* (1887); *Biographie de M. Isidore Loeb*; *Discours d'Installation* (1890 márczius 25); *Religion et patrie*; *Souvenirs et regrets*.

Zadoc Kahn, az arany tiszta jellem és nagy filantrop, a lángoló zsidó és lankadatlan munkásságú főpásztor, a zsidó irodalom nagylelkű pártfogója és művelője, az Istentől megáldott aranyszájú egyházi szónok, fényes lapot érdemelt ki az összzsidóság történetében, amely emlékét hű kegyelettel fogja őrizni. Örök áldás lebeg a jámbor férfiú emléke felett.

A ZSIDÓ KÖZSÉGEK RENDEZÉSE HORVÁTORSZÁGBAN.

Váratlanul lépett a horvát kormány a tartománygyűlés idei ülészaka elé a zsidó községek rendezéséről szóló törvényjavaslattal. A zsidók maguk voltak leginkább meglepve, mikor egy pár nappal az ülészak megnyitása előtt híre járt egy ily című törvényjavaslat beterjesztésének szándékáról. A kíváncsiság hamar nyert kielégítést, mert már november hó 11-én megjelent a hivatalos lapban a javaslat szövege, amely felületes tanulmányozás után azt a benyomást keltette, hogy a törvényjavaslat a hasonczímű ausztriai 1890-iki törvénynek képmása. A kormánynak a javaslathoz csatolt megokolása szerint nem volt más célja, mint hogy a hitközségek alapszabályaiban egyöntetűséget teremtsen, a különböző alapszabályokból eredő egyenetlenségeknek a községi területet, a kultuszadó fizetését stb. illetőleg véget vessen, nemkülönben a rabbi-kvalifikáció kérdését szabályozza. A hitközségi autonómia a javaslatban nem szenved csorbát, míg másrészt a közigazgatási hatóság ellenőrzési joga pontosan van meghatározva.